

Ἐρευνῶντες τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Λειτουργικὴν Παράδοσιν

9

- Α'. Πότε ὁ Ἱερεὺς ἐξέρχεται τοῦ Ἱεροῦ Βήματος
διὰ τὴν Εἴσοδον τοῦ Ἑσπερινοῦ.
- Β'. Ἡ εὐχή «Πάντων ὑμῶν...» τῆς Μεγάλης Εἰσόδου.
- Γ'. Τὸ Κοντάκιον τῆς Σεπτεμβρίου Ζ', ὡς καὶ τῆς
Μαρτίου ΚΕ'. (Μέρος Δεύτερον)
- Δ'. Ἡ Εὐλόγησις τῆς Ἱερᾶς Προθέσεως καὶ τῆς
Ἄνω Καθέδρας.

Θέματα Ἱερατικῶν Συνάξεων
Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ὠρωποῦ καὶ Φυλῆς
Σύναξις Θ': 16η Ὀκτωβρίου 2024 ἐκ. ἡμ.

Περιεχόμενα

Α'. Πότε ὁ Ἱερεὺς ἐξέρχεται τοῦ Ἱεροῦ Βήματος διὰ τὴν Εἴσοδον τοῦ Ἑσπερινοῦ

1. Ἱερὸ Κελλίον Εὐαγγελισμοῦ Καρυαί, Ἅγιον Ὅρος, Ἁγιορειτικὸν Τυπικόν, σελ. 241-242, ἔκδ. γ', ἐκδόσεις Καστανιώτη, Ἀθήνα 2004 .... **1**
2. Ἀρχιμ. Δοσιθέου, Ἱερατικόν, σελ. 38-39, ἔκδοσις Ἱερᾶς Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Παναγίας Τατάρνης, 2023 ..... **2**

Β'. Ἡ εὐχή «Πάντων ὁμῶν...» τῆς Μεγάλης Εἰσόδου

1. Ἀρχιμ. Κυπριανοῦ Ἀγιοκυπριανίτου (νῦν Μητρ. Ὁρωποῦ καὶ Φυλῆς), Φυλὴ Ἀττικῆς, 14/27.7.2024 ..... **4**
2. Ἰ. Μ. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικὰς Ἀπορίας, ἀριθμ. 237, 290-292, τ. Γ', σελ. 99-102, 204-206, Θεσσαλονίκη 1976 ..... **8**

Γ'. Τὸ Κοντάκιον τῆς Σεπτεμβρίου Ζ', ὡς καὶ τῆς Μαρτίου ΚΕ'.

(Μέρος Δεύτερον)

1. Ἀρχιμ. Δοσιθέου, Ἱερατικόν, σελ. 231 καὶ 237, ἐκδοσις Ἱερᾶς Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Παναγίας Τατάρνης, 2023 ..... **11**
2. Ἱερατικόν, ἔκδ. Α.Δ.Ε.Ε., σελ. 192, ἔκδ. θ', Ἀθήναι 2017 ..... **12**

Δ'. Ἡ Εὐλόγησις τῆς Ἱερᾶς Προθέσεως καὶ τῆς Ἄνω Καθέδρας

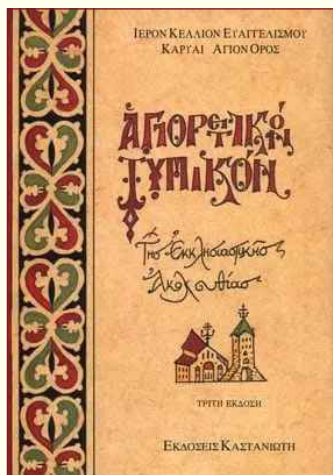
1. Ἰ. Μ. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικὰς Ἀπορίας, ἀριθμ. 521, τ. Ε', σελ. 83-87, ἐκδόσεις Α.Δ.Ε.Ε., Ἀθήνα 2003 ..... **13**
2. Ὁσ. Νικοδήμου Ἀγιορείτου, Ἱερὸν Πηδάλιον, σελ. 428-429, 727, ἐκδόσεις «Παπαδημητρίου», 1998 ..... **19**
3. Ἀρχιμ. Δοσιθέου, «Ἐτι προσφερόμεν σοι...», σελ. 31 καὶ 43, ἐκδοσις Ἱερᾶς Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Παναγίας Τατάρνης, 2023 ..... **21**

•
Διανέμεται Δωρεὰν γιὰ τὸ Ποιμαντικὸ Ἔργο τῶν Ἐνοριῶν

•
Ἔκδοσις α' - Ὀκτώβριος 2024

- © Ἱερὰ Μητρόπολις Ὁρωποῦ καὶ Φυλῆς τῆς Ἐκκλησίας τῶν Γνησίων Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν Ἑλλάδος.
- Διεύθυνσις: Θρασυβούλου 88 (Δημοτικὴ Ἐνότης Φυλῆς), Τ.Κ. 133 51, Τ.Θ. 108, ΦΥΛΗ - ΕΛΛΑΣ.
  - Ἀριθμ. Τηλεφ.: 210 2487388. • Τηλεαντίγραφα (Telefax): 210 2487389.
  - Ἰστότοπος εἰς τὸ Διαδίκτυον: www.imoph.org
  - E-mail: mitropolis-orfyl@imoph.org

Α'. Πότε ὁ Ἱερεὺς ἐξέρχεται τοῦ Ἱεροῦ Βήματος διὰ τὴν Εἴσοδον τοῦ Ἑσπερινοῦ

Α1

ΙΕΡΟΝ ΚΕΛΛΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ
ΚΑΡΥΩΝ / ΑΓΙΩΝ ΟΡΟΣ

ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΟΝ ΤΥΠΙΚΟΝ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΣ
ΤΡΙΤΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΤΩΤΗ
ΑΘΗΝΑ 2004

**ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΗ ΕΙΣ ΤΟ
ΙΕΡΟΝ ΤΟΥ ΠΑΝΣΕΠΤΟΥ ΝΑΟΥ
ΤΟΥ ΠΡΩΤΑΤΟΥ ΚΑΡΥΩΝ ΠΕΡΙ
ΤΟΥ ΠΟΤΕ Ο ΙΕΡΕΥΣ ΕΙΣΡΧΕΤΑΙ
ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΙΣΟΔΟΝ
ΤΟΥ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ**

ΠΙΧΟΣ

Α' Από τοῦ:
Ταύτην οὖν κατέχοντες...
Β' αὐτῷ Παρθένος ἔτεκεν...
Γ' ἀλλ' ἑκατέρας οὐσίας...
Δ' τοῖς ὁμοῖς ἀναλαβῶν...
πλ. Α' Ἡ θάλασσα μετὰ...
πλ. Β' καὶ φύσει γενόμενος...
Βαρῆς ἀκατάληπτος ἐστὶ...
πλ. Δ' διὸ τέλειον αὐτόν...

ΜΙΙΝ

Από τοῦ:
Σεπτ. 1η τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ...
8η οὐρανὸν ἐμφύχον ἐν...
13η Σήμερον διὰ πιστῶν Βασιλέαν...
14η τὰ ἐν ξύλῳ λύσαι πάθη...
15η τὸ ἐκ Θεοῦ αἰτουμένη...
Ἶκτ. 26η Πρόφθασον ἀχραντε...
Νοεμ. 8η Ἐποπτανόμενη ἀγιάζει...
21η τὰ οὐράνια πάντα ἐξέστησαν...
30η καὶ Μάγοι πορεύεσθε ἰδεῖν...
Δεκ. 6η ὄπνηρ καὶ κύψασα δουλικῶς...
12η περιφρουρήσαι καὶ σώσαι...
25η Ἀπεγράψαν οἱ λαοὶ...
25η ἔσπ. τὸν καθήμενον διὰ παντός...

Ἰαν. 1η οὐκ ἐβδελύξατο σαρκός...
6η Ὑπέκλινας κάραν... (ΑΡΧΗ)
6η ἔσπ. Ἄλλ' οἶδα σὲ Θεόν προαιώνιον...
11η (ΑΡΧΗ)

Φεβ. 2α καὶ τοῦτον ἀργάλαις...
Μαρ. 25η τὶ οὖν ἴσταμαι καὶ οὐ λέγω...
Ἰουν. 24η Θαυμάσασα ἡ Μήτηρ...
Αὐγ. 6η Μὴ φέροντες ὄραν...
15η Περιφρουρήσαι καὶ σώσαι...

Τετ. τῆς Μεσονηστηρίμου: καὶ δεῖνῃ μοι ρομφαία...
Τετ. τῆς Ε' ἔβδ. τοῦ Μ. Καν.: ὁ ἐξ αὐτῆς σαρκωθῆναι...
Ἀκαθίστου: Ὅτι Ἀρχάγγελος Παρθένου...
Λαζάρου: Αὐτῷ προσυπαντήσωμεν...
Βαίων: Σήμερον ἡ χάρις... (ΑΡΧΗ)
Βαίων ἔσπ.: Ἰουδαῖοι ἐβλασφήμουν...
Μεγάλη Β': ἀλλ' αὐτὸς καταλιπὼν...
Μεγάλη Γ': ἵνα στήσῃ ἐκ δεξιῶν...
Μεγάλη Δ': Τοῖς ὡσὶν ἠχηθῆϊσα...
Μεγάλη Ε': ὄντως ἐχιμόνων υἱός...
Μεγάλη ΣΤ': ξύλω κατακρίνεται...
Θωμά: ἐξ ἧς ἰάθη τὸ μέγα...
Τετ. τῆς Μεσοπεντηκροστῆς: (ΑΡΧΗ)
Ἀναλήψεως: ὁ τοὺς Μαθητὰς καί...
Πεντηκροστῆς: Ἅγιος Ἀθάνασος...
Πεντηκρ. ἔσπ.: ὁ πανταχοῦ παρών...
Ἄξιόν ἐστι (11η Ἰαν.): τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης...
Σκέπη Θεοτόκου: ἦθεν καὶ ἡμεῖς σήμερον...

Ἱερατικό

A2

περιέχον

τὰ τῷ ποσειδητέρῳ ἀνήκοντα
ΕΝ ΤΑΙΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙΣ ΤΟΥ ΝΥΧΘΗΜΕΡΟΥ,
 τὴν θείαν καὶ ἱερὰν Λειτουργίαν
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ,
 καὶ πινὰς ἀλλας ἀκολουθίας καὶ εὐχάς,
 μετὰ τυπικῶν Διατάξεων καὶ διασαφηνίσεων.

ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ ΣΑΒΒΑΤΟΥ ΚΑΙ ΕΟΡΤΩΝ

ΔΙΑΤΑΞΙΣ
 ΠΕΡΙ ΤΩ ΠΩΤΕ Ο ἹΕΡΕΥΣ
 ἘΞΕΡΧΕΤΑΙ ΤΩ ἹΕΡΩΝ
 ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΙΣΟΔΟΥ
 ΤΩ ΕΣΠΕΡΙΝΩ

ΗΧΟΣ Ἀπὸ τοῦ·

- α' - Ταύτην οὖν κατέχοντες...
- β' - οὕτω Παρθένος ἔτεκες...
- γ' - ἀλλ' ἑκατέρας οὐσίας...
- δ' - τοῖς ὤμοις ἀναλαβών...

ΗΧΟΣ Ἀπὸ τοῦ·

- πλ. α' - ἡ θάλασσα μετὰ...
- πλ. β' - καὶ φύσει γενόμενος...
- βαρὺς - ἀκατάληπτός ἐστιν...
- πλ. δ' - διὸ τέλειον αὐτόν...

ΑΚΙΝΗΤΟΙ ΕΟΡΤΑΙ

ΜΗΝ Ἀπὸ τοῦ·

Σεπτ.

- 1η - τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ...
- 8η - οὐρανὸν ἐμφυχον...
- 13η - σήμερον διὰ πιστῶν βασιλέων...
- 14η - τὰ ἐν ξύλῳ λύσαι πάθη...
- 15η - τὸ ἐκ Θεοῦ αἰτουμένη...

Ὀκτ.

- 26η - Πρόφθασον Ἄγραντε...

ΜΗΝ Ἀπὸ τοῦ·

Νοεμ.

- 8η - ἐποπτανομένη ἀγιάζει...
- 21η - Τὰ οὐράνια πάντα ἐξέστησαν...
- 30η - καὶ Μάγοι πορεύεσθε ἰδεῖν...

Δεκ.

- 8η - ὄντερ καὶ κύφασα δουλικῶς...
- 12η - ὄντερ καὶ κύφασα δουλικῶς...
- 25η - Ἄπεγράφσαν οἱ λαοί...
- 26η - τὸν καθήμενον διὰ παντός...

φροντίδι καὶ ἐπιμελείᾳ
 ἀσχημ. Δουθίου.

τῇ ἀθείᾳ μέντοι καὶ ὀλοθίμῳ πύλωγι
ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΚΚΗΣΙΑΣ

ἑκδοσις
Ἱερατικῆς Φαιλοπαιδικῆς Μονῆς
Παναπιστῆς Πατρῴτης

ΜΗΝ Από τοῦ·

Ἰαν.

- 1η - οὐκ ἐβδελύξατο σαρκός...
6η - Ὑπέκλινας κόραρον... (ΑΡΧΗ)
7η - ἀλλ' οἶδά σε Θεόν ...
11η - (ΑΡΧΗ)

Φεβρ.

- 2α - καὶ τοῦτον ἀγκάλαις...

ΜΗΝ Από τοῦ·

Μαρτ.

- 24η - Ἄρχάγγελός εἰμι...
25η - Τί οὖν ἴσταμαι, καὶ οὐ λέγω...
26η - Τί οὖν ἴσταμαι, καὶ οὐ λέγω...

Ἰουν.

- 24η - Θαυμάσασα ἡ μήτηρ...

Αὐγ.

- 6η - μὴ φέροντες ὄραν...
7η - μὴ φέροντες ὄραν...
15η - περιφρουρήσαι καὶ σῶσαι...

ΚΙΝΗΤΑΙ ΕΟΡΤΑΙ

- Κυριακὴ πρὸ Χριστουγέννων - ὄνπερ καὶ κύφασα δουλικῶς...
Τετάρτη τῆς Μεσσηνησιμίου - καὶ δεινὴ μοι ῥομφαία...
Τετάρτη ε' ἐβδομάδος (Μ. Κανόνος) - ὁ ἐξ αὐτῆς σαρκωθῆναι...
Ἄκαθιστου - ὅτι ἀρχάγγελος Παρθένω...
Λαζάρου - αὐτῷ προσυπαντήσουσι...
Βαίων - Σήμερον ἡ χάρις... (ΑΡΧΗ)
Βαίων ἑσπ. - Ἰουδαῖοι ἐβλασφήμουν...
Μεγάλῃ Δευτέρᾳ - ἀλλ' αὐτὸς καταλιπὼν...
Μεγάλῃ Τρίτῃ - ἵνα στήσῃ ἐκ δεξιῶν...
Μεγάλῃ Τετάρτῃ - τοῖς ὡσὶν ἠχηθεῖσα...
Μεγάλῃ Πέμπτῃ - ὄντως ἐκεῖνων υἱός...
Μεγάλῃ Παρασκευῇ - ξύλω κατακρίνεται...
Θωμᾶ - ἐξ ἧς ἰάθη τὸ μέγα...
Θωμᾶ ἑσπ. - καὶ μηδοαμοῦ χωρίζεσθαι...
Τετάρτη τῆς Μεσοπεντηκοστῆς - (ΑΡΧΗ)
Ἀναλήψεως - Ὁ τοὺς Μαθητὰς καί...
Ἀναλήψεως ἑσπ. - ἀνελήφθης ἐν δόξῃ...
Πεντηκοστῆς - Ἄγιος Ἀθάνατος...
Πεντηκοστῆ ἑσπ. - ὁ πανταχοῦ παρών...

Β'. Ἡ εὐχή «Πάντων ὑμῶν...» τῆς Μεγάλης Εἰσόδου*

1. Ἡ Μεγάλη Εἴσοδος, δηλαδή ἡ λιτανευτική μεταφορὰ τῶν Τιμίων Δώρων καὶ ἡ προσφορά τους στὸ Θυσιαστήριο, ἐγνώρισε τρεῖς διαδοχικὲς φάσεις ἐξελίξεως.

2. Πρώτη φάσις (ἀρχαϊκὴ)

α. Ἡ Εἴσοδος γίνεται ἀρχικῶς μὲ ἓναν ἀπλούστατο τρόπο, χωρὶς ἰδιαιτέραν πομπὴ καὶ χωρὶς κατὰ τὴν διάρκειά τοῦ νεκροῦ χρόνου τῆς μεταφορᾶς τῶν Δώρων νὰ ψάλλεται τίποτε.

β. Στὴν Εἴσοδο συμμετέχουν μόνον οἱ Διάκονοι: διαλέγουν ἀπὸ τὶς πολλὰς προσφορὰς τοῦ Λαοῦ τὰ κατάλληλα γιὰ τὴν Θυσία δῶρα καὶ τὰ μεταφέρουν ἐν ἀπολύτῳ σιγῇ στὸ Θυσιαστήριο, πρὸ τοῦ ὁποῖου τὰ ὑποδέχεται καὶ παραλαμβάνει, ὅπως σήμερα, ὁ Ἐπίσκοπος.

3. Δευτέρα φάσις

α. Βραδύτερον, δηλαδή κατὰ τὸν ζ' αἰῶνα, ἀναπτύσσεται ἡ διαδικασία προετοιμασίας τῶν Τιμίων Δώρων, ἡ δὲ μεταφορὰ καὶ προσφορά τους στὸ Θυσιαστήριο προσλαμβάνει πανηγυρικὸ καὶ ἐπίσημο χαρακτήρα, γίνεται μίᾳ πραγματικῇ λιτανείᾳ μὲ μεγάλη λαμπρότητα.

β. Λαμβάνουν πλέον μέρος εἰς αὐτὴν οἱ Ἱερεῖς, ὁ κατώτερος κλῆρος καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ μὲ τὴν Ἀκολουθία του, οἱ ὅποιοι διέρχονται τὸν Ναὸ ἐν τελείᾳ σιγῇ.

γ. Ταυτοχρόνως, προκειμένου νὰ καλυφθῇ ὁ νεκρὸς χρόνος τῆς μεταφορᾶς, ψάλλεται ἓνα Ἀντίφωνο, τὸ πιθανώτερον ὁ Ψαλμὸς ΚΓ', ὁ ὁποῖος ἀργότερα ἀντικαθίσταται ἀπὸ τὸν χερουβικὸ ὕμνον, ἐμπνευσμένον ἀπὸ τὸν Ψαλμὸ ΚΓ', πὸν εἶναι τὸ σημερινὸ Χερουβικὸ ἢ ἄλλοι ἀντίστοιχοι κατὰ περίπτωσιν: «*Σιγησάτω πᾶσα σὰρξ βροτεία...*», «*Νῦν αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν...*», «*Τοῦ δείπνου Σου τοῦ μυστικοῦ...*».

4. Τρίτη φάσις

α. Οἱ Ἱερεῖς καὶ οἱ Διάκονοι, κατὰ τὴν διάρκειά τῆς λιτανείας καὶ ψαλλομένου τοῦ χερουβικοῦ ὕμνου, «*εὕχονται καθ'*

ἑαυτοὺς» ὑπὲρ τοῦ Λαοῦ ἢ λέγουν μυστικῶς ἢ ψάλλουν καθ' ἑαυτοὺς γνωστοὺς ἀπὸ μνήμης Ψαλμοὺς (τὸν Ν' ἢ τὸν ΚΓ') ἢ στίχους Ψαλμῶν ἢ τροπάρια ἢ ὕμνους, ὅπως τὸ τρισάγιον (ὑπάρχει σχετικὸς ὑπαινιγμὸς στὸ Χερουβικό: «τὸν τρισάγιον ὕμνον προσάδοντες») καὶ τὶς Κυριακὲς τὸ «*Ἀνάστασιν Χριστοῦ θεασάμενοι...*».

β. Ἀπὸ τὸν ΙΒ' αἰῶνα καὶ ἐξῆς ἐπεκράτησε νὰ διακόπτεται τὸ Χερουβικό καὶ νὰ εὐχωνται οἱ εἰσοδεύοντες μεγαλοφώνως ὑπὲρ τοῦ Λαοῦ, λέγοντες τὴν εὐχή: «*Πάντων ὑμῶν μνησθεὶὶ Κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ Βασιλείᾳ Αὐτοῦ, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων*».

γ. Ἡ εὐχή αὐτὴ ἐλέγετο ἢ κατὰ τὴν ἔξοδο ἀπὸ τὸ Βῆμα ἢ στὸ μέσον τοῦ Ναοῦ ἢ κατὰ τὴν διάρκεια τῆς λιτανευτικῆς μεταφορᾶς τῶν Δώρων, πρᾶξις ἢ ὁποία καὶ τελικῶς ἐπεκράτησε καὶ ἐφαρμόζεται σήμερα.

5. Σημειωτέον, ὅτι ἡ γραφὴ «*ὕμῶν*» (μὲ ὕψιλον) εἶναι προφανῶς ὀρθότερα, διότι ἡ εὐχή «*Πάντων ὑμῶν...*» ἀπευθύνεται ἀπὸ τοὺς εἰσοδεύοντας Κληρικοὺς «*πρὸς τὸν λαὸν*» καὶ γίνεται «*ὑπὲρ πάντων*», δηλαδὴ **τῶν συμπαρόντων καὶ συνευχομένων** στὴν Θεία Λειτουργία.

• Αὐτὸ μαρτυρεῖ καὶ ὁ Ἅγιος Συμεὼν Θεσσαλονίκης: ὁ Διάκονος καὶ οἱ Ἱερεῖς, «*περιδραμόντες τὸν Ναὸν καὶ ἐπενεξάμενοι τῷ Λαῷ, εἰσέρχονται εἰς τὸ Θυσιαστήριον, τοῦ Ἀρχιερέως πάντες ὑπερευχόμενοι, ὅτε καὶ οὐχ ἑτέρας εὐχῆς, ἀλλὰ τῆς Βασιλείας μέμνηνται τοῦ Θεοῦ*» (PG τ. 155, στλ. 728BC).

6. Κατὰ τὴν διέλευσι τοῦ Ναοῦ, ὁ Διάκονος καὶ ὁ Ἱερεὺς καὶ οἱ δύο διαδοχικῶς καὶ ἐπανειλημμένως ηὔχοντο «*πρὸς τὸν λαὸν*» μὲ μικρὲς παραλλαγὰς κάθε φορὰ, ὡς ἐξῆς:

- «*Πάντων ὑμῶν μνησθεὶὶ Κύριος ὁ Θεός...*».
- «*Μνησθεὶὶ ὑμῶν Κύριος ὁ Θεός...*».
- «*Μνησθεὶὶ Κύριος ὁ Θεὸς πάντων ὑμῶν...*».
- «*Μνησθεὶὶ πάντων ὑμῶν Κύριος ὁ Θεός...*».

7. Ἐξειδίκευσις τῆς γενικῆς αὐτῆς εὐχῆς ἐγένετο, ὅταν παρίστατο ὁ Ἡγούμενος στὶς Μονὲς («*Τῆς Ἱερωσύνης Σου μνη-*

σθεί Κύριος ὁ Θεὸς...») ἢ καὶ ἄλλοι Ἱερεῖς («Τῆς Ἱερωσύνης Ὑμῶν μνησθείη...»), ἰδιαιτέρως δὲ ὅταν ἐπρόκειτο περὶ ἀρχιερατικῆς Λειτουργίας («Τῆς Ἀρχιερωσύνης Σου...»).

* * *

8. Βάσει τῶν ἀνωτέρω, προτείνονται οἱ ἐξῆς βελτιώσεις τῆς συγχρόνου τάξεως:

α. Νὰ μὴ λέγεται μόνον μία φορὰ τὸ «Πάντων ὑμῶν...» ὑπὸ τοῦ Διακόνου μὲ τὸν γνωστὸ μακρόσυρτο τρόπον, ὅταν μάλιστα διατρέχονται μεγάλοι Ναοί.

β. Νὰ ἐπαναλαμβάνεται ἡ εὐχὴ «Πάντων ὑμῶν...» διαδοχικῶς στὶς ποικίλες τῆς μορφῆς (βλ. § 6).

γ. Ἡ διαδοχικὴ ἐπανάληψις ὄλων τῶν μορφῶν τῆς εὐχῆς εἶναι δυνατὸν νὰ γίνεται ἀκόμη καὶ ὅταν εἰσοδεύη μόνον ὁ Διάκονος ἢ καὶ ἓνας Ἱερεὺς οὕτως, ὥστε νὰ ἀποφεύγεται τὸ ἀκαλλῆς μακρόσυρτον τῆς ἀπαγγελίας καὶ νὰ διασώζεται τὸ ἱεροπρεπές.

δ. Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς ἀπαγγελίας τῆς εὐχῆς «πρὸς τὸν λαὸν» ἔχει ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν ἀρχαιοτέρα παράδοσι (διασωζομένην σήμερα στὸ Ἅγιον Ὅρος), τὸ ἱεροπρεπέστερον καὶ τὸ αἰσθητικῶς καλλίτερον.

ε. Νὰ ἀποφεύγεται αὐστηρῶς ἡ ἀυθαίρετος διεύρυνσις τῆς ἀρχαιοπαραδότου, συντόμου, λιτῆς καὶ ἱεροπρεποῦς εὐχῆς: «Πάντων ὑμῶν μνησθείη Κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ Βασιλείᾳ αὐτοῦ, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων», **διὰ τῆς ἐρασιτεχνικῆς καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν προσθήκης ἄλλων φράσεων**, ὅπως λ.χ. «...καὶ πάντων τῶν εὐσεβῶν καὶ Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν...» κ.ἄ., διότι τοιουτοτρόπως παραποιεῖται τὸ ἀρχικὸ νόημα τῆς εὐχῆς, **ἀφορώσης μόνον** τὸν συμπαρόντα καὶ συνευχόμενον καὶ συμπροσφέροντα Λαόν.

ς. Ἡ εὐκρινὴς ἀναγραφὴ τῶν διαφόρων παραλλαγῶν τῆς εὐχῆς «Πάντων ὑμῶν...» σὲ ἀριθμημένα χαρτονίδια, ὥστε νὰ φέρουν αὐτὰ κατὰ τάξιν καὶ ἀναγινώσκουν οἱ εἰσοδεύοντες Κληρικοί, μέχρι τῆς ἀσφαλοῦς ἀπομνημονεύσεώς των, θὰ ἦταν εὐχῆς ἔργον.

ζ. Όταν παρίστανται άλλοι Κληρικοί στην Θεία Λειτουργία ἀπλῶς συμπροσευχόμενοι, οἱ εἰσοδεύοντες Διάκονοι καὶ Ἱερεῖς **ὅπωςδήποτε** νὰ τοὺς ἀπευθύνουν **χαμηλοφώνως** τὴν εὐχή «*Τῆς Ἱερωσύνης Σου...*» ἢ «*Τῆς (Ἱερο)διακονίας Σου...*», ἢ ὁποία ἔχει χαρακτῆρα καὶ τιμητικῆς φιλοφρονήσεως καὶ στὴν ὁποία θὰ ἀπαντήσῃ ὁμοίως ὁ τιμώμενος.

* * *

9. Παραπέμπουμε στὰ ἐξῆς ἐνδεικτικὰ κείμενα:

α) Ἰωάννου Μ. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικὰς Ἀπορίας, τ. Γ' (201-300), σελ. 101-102, § 237, Θεσσαλονίκη 1976.

[Βλ. σχετικὲς ἀναφορές: αὐτόθι, σελ. 205, §§ 290-292· τ. Β' (101-200), σελ. 137, § 170, Θεσσαλονίκη 1975, ἔκδοσις β' **]**.

β) Ἰωάννου Μ. Φουντούλη, Βυζαντινὰ Θεῖα Λειτουργία Βασιλείου τοῦ Μεγάλου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Κείμενα Λειτουργικῆς 12, σελ. 32, Θεσσαλονίκη 1976.

γ) Παναγιώτου Ν. Τρεμπέλα, Αἱ τρεῖς Λειτουργίαὶ κατὰ τοὺς ἐν Ἀθήναις Κώδικας, Ἀθήναι 1935, σελ. 81-82.

δ) Ἱεροδιακονικόν, ἐκδόσεις «Πανσέληνος», Καρυαί-Ἅγιον Ὅρος 1989, σελ. 52.

ε) Ἱερατικόν (Β'), ἐκδόσεις Ἱερᾶς Μονῆς Σίμωνος Πέτρας, Ἅγιον Ὅρος 1992, σελ. 115.

(*) Βλ. https://www.imoph.org/Theology_el/3c4001PantonYmon.pdf

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑΣ ΑΠΟΡΙΑΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1976

237

99 101 102

‘Η εὐχὴ τῆς μικρᾶς εἰσόδου «Δέσποτα Κύριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ καταστήσας...» καὶ τὸ «Πάντων ἡμῶν...» τῆς μεγάλης εἰσόδου λέγονται καθ’ ὁδόν;

● Κατὰ τὴν σημερινὴ πρᾶξι καὶ ἡ εὐχὴ τῆς μικρᾶς εἰσόδου καὶ τὸ «Πάντων ἡμῶν...» λέγονται καθ’ ὁδόν. | Στὸ ἐρώτημα ἀν τοῦτο γίνεται καλῶς, ἢ ἀπάντησις, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν στοιχείων τῆς λειτουργικῆς μας παραδόσεως, πρέπει νὰ εἶναι γιὰ μὲν τὸ πρῶτο ἀρνητικὴ, γιὰ δὲ τὸ δεύτερο καταφατικὴ. | Καὶ ἰδοὺ πῶς ἔχουν τὰ πράγματα.

β’ ‘Η εἰσοδος τῶν τιμίων δώρων ἐγένετο ἀρχικῶς χωρὶς ἰδιαιτέρα πομπή, τῇ συμμετοχῇ μάλιστα μόνον τῶν διακόνων, χωρὶς οὔτε αὐτοὶ νὰ λέγουν τι, οὔτε νὰ ψάλλεται τίποτε κατὰ τὴν ὥρα αὐτή. | **‘**Η ἀρχαϊκὴ αὐτὴ πρᾶξις διεσώθη ἀκριβῶς στὴν λειτουργία τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν (βιβλίον Η’). | **‘**Οταν ἀνεπτύχθη ἡ προετοιμασία τῶν τιμίων δώρων καὶ ἡ μεταφορὰ τῶν στὸ θυσιαστήριον ἄρχισε νὰ προσλαμβάνη πανηγυρικὸ καὶ ἐπίσημο χαρακτήρα, ἐθεωρήθη σκόπιμο νὰ καλυφθῆ ὁ νεκρὸς χρόνος μὲ τὴν ψαλμοδία κάποιου ἀντιφώνου καὶ εἶναι πολὺ πιθανόν, ὅτι ὡς τέτοιο ἐπελέγη ὁ 23ος ψαλμὸς. | **‘**Αἶγο ἀργότερα ὁ ψαλμὸς ἀντικατεστάθη ἀπὸ ὕμνο ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὸν ψαλμὸ αὐτόν, ποὺ εἶναι ὁ σημερινὸς χερουβικὸς ὕμνος ἢ οἱ ἄλλοι ἀντίστοιχοι ὕμνοι «Σιγησάτω πᾶσα σὰρξ βροτεία...», «Νῦν αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν...» καὶ εἰδικῶς γιὰ τὴν Μεγάλῃ Πέμπτῃ τὸ ἀπολυτικίον τῆς «Τοῦ δεῖπνου σου τοῦ μυστικοῦ...». | **‘**Η μεταφορὰ ὁμωνύμων τῶν τιμίων δώρων ἐγένετο ἐνῶ ἐψάλλετο τὸ ἀντίφωνο ἢ τὸ τροπάριον, χωρὶς νὰ λέγουν τίποτε οἱ διάκονοι ἢ οἱ ἱερεῖς, ποὺ καὶ αὐτοὶ ἐλάμβαναν πλέον μέρος στὴν λιτανεία. | **‘**Η πρᾶξις αὐτὴ διετηρήθη εἰς τὰς ἀρχαίας λειτουργίας τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου καὶ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου, ἐν μέρει δὲ καὶ στὴν λειτουργία τῶν Προηγιασμένων. |

● Κατὰ τὴν τρίτη φάσι τῆς ἐξελιξέως τῆς μεγάλης εἰσόδου ὁ διάκονος καὶ ὁ ἱερεὺς δὲν διήρχοντο τὸν ναὸ ἐν σιγῇ, ἀλλὰ ἔλεγαν μυστικῶς ἢ «ἐψαλλαν καθ’ ἑαυτοῦς» γνωστούς ἀπὸ μνήμης ψαλμοὺς ἢ ὕμνους, ὅπως τὸ τρισάγιον (ὕπαρχει

καὶ ὑπαινιγμὸς γι' αὐτὸ καὶ στὸν χερουβικὸ ὕμνο· «τὸν τρισ-
ἅγιον ὕμνον προσάδοντες»), τὸν 50ὸ ἢ τὸν 23ο ψαλμὸ καὶ
κατὰ Κυριακὴν τὸ «Ἀνάστασιν Χριστοῦ θεασάμενοι. . .».
| Ἀπὸ τὸν IB' πάντως, τὸ ἀργότερο, αἰῶνα ἀπαντᾷ στὰ χει-
ρόγραφα ἢ φράσις «Πάντων ἡμῶν. . .», ποῦ ἐλέγετο «μεγα-
λόφωνος». (Ἵπάρχει στὰ χειρόγραφα καὶ ἡ γραφὴ «ὑμῶν»,
ποῦ φαίνεται ὀρθότερα, γιατί ἀπὸ τὰς τυπικὰς διατάξεις ἐπε-
ξηγείται, ὅτι ἡ εὐχή αὐτὴ ἐλέγετο «ὕπερ πάντων» ἢ «πρὸς
τὸν λαόν»). | Κατὰ μερικὰ χειρόγραφα τὸ ἔλεγαν «ὅταν φθά-
σῶσιν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ», κατ' ἄλλα καὶ ὅταν ἐξήρχοντο
ἀπὸ τὸ βῆμα. | Κατὰ τὰ περισσότερα ὁμως χειρόγραφα καὶ
κατὰ τὴν Διάταξι τοῦ Φιλοθέου τὸ «Πάντων ὑμῶν. . .» ἠϋ-
χοντο «πρὸς τὸν λαόν» καὶ οἱ δύο διαδοχικῶς καὶ ἐπανεπι-
λημμένως, μὲ μικρὰς παραλλαγὰς κάθε φορὰ («Πάντων ὑμῶν
μνησθεὶ Κύριος ὁ Θεός. . .», «Μνησθεὶ ὑμῶν Κύριος ὁ
Θεός. . .», «Μνησθεὶ Κύριος ὁ Θεός πάντων ὑμῶν. . .»,
«Μνησθεὶ πάντων ὑμῶν Κύριος ὁ Θεός. . .», «Μνησθεὶ
Κύριος ὁ Θεός τῆς ἱερῶσύνης ἢ τῆς ἀρχιερωσύνης σου. . .»),
«εἰσοδεύοντες» ἢ «διερχόμενοι τὸν ναόν». | Αὐτὸ ἐπικρατεῖ
γενικῶς καὶ σήμερα. | Τὸ ὅτι ἡ φράσις «Πάντων ὑμῶν. . .» εἰσ-
ήχθη γιὰ νὰ λέγεται κατὰ τὴν διαδρομὴ τῆς λιτανείας φαί-
νεται, ἐν ἀντιθέσει μάλιστα πρὸς τὴν εὐχὴ τῆς εἰσόδου, ἀπὸ
τὸ σύντομο καὶ εὐμνημόνευτο αὐτῆς. |

• Ἐν τὸ σημεῖο αὐτὸ τῆς θείας λειτουργίας θὰ ἐχρειάζε-
το κάποια βελτίωσι, τοῦτο θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ ἐπὶ τῇ βάσει
τῆς ἀρχαιοτέρας πράξεως, ποῦ τηρεῖται στὸ ἹΑγιον ἹΟρος,
ἐν μέρει δὲ κατὰ τόπους καὶ στίς ἐνορίες. | Ἐντὶ δηλαδὴ, δια-
τρέχοντας τοὺς μεγάλους μάλιστα ναοὺς, νὰ λέγῃ μία μόνο
φορὰ τὸ «Πάντων ὑμῶν. . .» ὁ διάκονος ἢ ὁ ἱερεὺς μὲ τὸν
γνωστὸ ἀργὸ τρόπο, θὰ μπορούσε νὰ ἐπαναλαμβάνεται σὲ
διάφορες παραλλαγὰς διαδοχικῶς. | Νομίζω πὼς ὁ τρόπος αὐ-
τὸς τῆς ἀπαγγελίας τῆς εὐχῆς ἔχει ὑπὲρ ἑαυτοῦ ὄχι μόνο τὴν
ἀρχαιοτέρα παράδοσι καὶ τὴν πρᾶξι τοῦ ἹΑγίου ἹΟρους, ἀλ-
λὰ καὶ αἰσθητικῶς θὰ ἦτο καλλίτερος καὶ ἱεροπρεπέστερος.
Ἐν θὰ ἦτο δύσκολο νὰ δοκιμασθῇ. |

290

Κατὰ τὴν μεγάλην εἴσοδον ὁ ἱερεὺς
μνημονεύει ἀπὸ τῆς ὡραίας πύλης βλέ-
πων πρὸς τὸν λαὸν ἢ εἰς τὸ μέσον τοῦ
ναοῦ βλέπων πρὸς ἀνατολάς;

291

Κατὰ τὴν μεγάλην εἴσοδον, ὅταν ἔχω-
μεν μνημόσυνον, ὁ ἱερεὺς μνημονεύει
πρὸ τοῦ δίσκου τῶν κολύβων;

“Όταν γίνεται συλλειτουργον κατά τὴν μεγάλην εἴσοδον μνημονεύει μόνον ὁ ἀρχιμανδρίτης ἢ ὅλοι οἱ συλλειτουργοὺντες ἱερεῖς;

● Τὸ θέμα τῆς μνημονεύσεως κατὰ τὴν μεγάλην εἴσοδο μᾶς ἔχει τεθῆ πολλὰς φορές. Ἦδη στὶς ἀπαντήσεις στὶς ὑπ’ ἀριθμ. 10, 11, 70, 231 καὶ 237 ἐρωτήσεις κάμαμε λόγο

● Ἦ εἴσοδος τῶν τιμίων δώρων κατ’ ἀρχὰς ἐγένετο ἐν σιγῇ, ὅπως τὴν βρίσκομε στὴν ἀρχαιότητα λειτουργία τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν. | “Όταν βραδύτερον ἀνεπτύχθη ἡ μεγάλη εἴσοδος καὶ ἐξελίχθη σὲ μεγαλοπρεπῆ λιτανεία, εἰσῆχθη ἡ ψαλμοδία ψαλμοῦ καὶ ἀργότερα τοῦ χερουβικοῦ ὕμνου ἢ ἄλλου τροπαρίου ἀντ’ αὐτοῦ γιὰ νὰ καλύπτεται ὁ χρόνος τῆς διαδρομῆς τῆς πομπῆς διὰ μέσου τοῦ ναοῦ. | Ὁ διάκονος καὶ ὁ ἱερεὺς ποὺ ἐλάμβαναν μέρος στὴν λιτανεία δὲν ἔλεγαν τίποτε, ὅπως σήμερα στὴν Προηγιασμένη καὶ

στὶς ἀρχαῖες λειτουργίες τοῦ ἁγίου Ἰακώβου καὶ τοῦ ἁγίου Μάρκου. | Ἀργότερα «ἠῦχοντο καθ’ ἑαυτούς» ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἢ ἔλεγαν στίχους ψαλμῶν ἢ τροπάρια. | Τέλος ἐπεκράτησε νὰ διακόπτεται τὸ χερουβικὸ καὶ νὰ εὐχωνται «μεγαλοφώνως» ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, διὰ μέσου τοῦ ὁποῖου διήρχοντο «εἰσοδεύοντες». | Αὐτὸ μαρτυρεῖται στὰ χειρόγραφα ἀπὸ τοῦ IB’ αἰῶνος καὶ ἐξῆς. | Ἦδη εἶχε ἀποκρυσταλλωθῆ καὶ ὁ τύπος τῆς εὐχῆς, «Πάντων ὑμῶν μνησθεῖν Κύριος ὁ Θεός...», ποὺ ἐλέγετο ἐπανειλημμένως καὶ σὲ διάφορες παραλλαγές ἀπὸ τὸν διάκονο καὶ τὸν ἱερέα κατὰ τὴν διαδρομὴ τῆς λιτανείας. | Ἐξειδίκευσις τῆς γενικῆς αὐτῆς εὐχῆς ἐγένετο, ὅταν παρίστατο ὁ ἡγούμενος στὰς μονὰς («τῆς ἱερωσύνης σου...») ἢ καὶ ἄλλοι ἱερεῖς («τῆς ἱερωσύνης ὑμῶν...») καὶ ἰδίως ὅταν ἐπρόκειτο περὶ ἀρχιερατικῆς λειτουργίας («τῆς ἀρχιερωσύνης σου...»). | Μέχρις ἐδῶ ἡ παράδοσις τῶν νεωτέρων χειρογράφων καὶ τῶν ἐντύπων εἶναι σύμφωνος. | Ὅμοιος καὶ ὁ Συμεῶν Θεσσαλονίκης μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ διάκονος καὶ οἱ ἱερεῖς «περιδραμόντες τὸν ναὸν καὶ ἐπευξάμενοι τῷ λαῷ εἰσέρχονται τὸ θυσιαστήριον, τοῦ ἀρχιερέως πάντες ὑπερευχόμενοι, ὅτε καὶ οὐχ ἑτέρας εὐχῆς, ἀλλὰ τῆς βασιλείας μὲμνηνται τοῦ Θεοῦ» (Ἑρμηνεία, 77).

Γ'. Τὸ Κοντάκιον τῆς Σεπτεμβρίου Ζ', ὡς καὶ τῆς Μαρτίου ΚΕ'. (Μέρος Δεύτερον)*

Ἱεραϊκόν

ΓΙ

φροντίδι καὶ ἐπιμελείᾳ
ἀρχμ. Δοσιθέου,

περιέχον

τὰ τῷ πρεσβυτέρῳ ἀνιχνοντα
EN TAIS AKOLOYΘIAIS TOY NYXΘHMEPOY,
τὴν θεϊαν καὶ ἱερὰν Λειτουργίαν
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ,
καὶ τινὰς ἄλλας ἀκολουθίας καὶ εὐχάς,
μετὰ Τυλικῶν Διατάξεων καὶ διασαφηνίσεων,

— 231 —

— 237 —

τῇ ἀδείᾳ μέντοι καὶ ὁλοθῆμῳ εὐλογία
ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ἑκαοσίς
**Ἱεράς Ἐκκλησιαστικῆς Μονῆς
Παναγίας Ταϊτέρνης**

ΚΟΝΤΑΚΙΑ ΔΕΣΠΟΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΘΕΟΦΗΗΤΟΡΙΚΩΝ ΕΟΡΤΩΝ

Τῆς Ζ' Σεπτεμβρίου. Προεόρτια τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου ⁺ [Ⓞ]

Ἦχος δ'. Ἐπεφάνης σήμερον.

Τῇ σεπτῇ γεννήσει σου, ἡ οἰκουμένη, τῷ ἀύλῳ
Πνεύματι, πεποικιλμένη νοερῶς, ἐν εὐφροσύνῃ
κραυγάζει σοι: Χαῖρε Παρθένε, χριστιανῶν τὸ
καύχημα.

+ Ⓞ Ἐν ἄλλοις: Ἦχος γ'. Ἡ Παρθένος σήμερον.

Ἡ Παρθένος σήμερον, καὶ Θεοτόκος Μαρία, ἡ πιαστὰς ἡ ἄλυτος, τοῦ οὐρανοῦ
Νυμφίου, τίκεται, ἀπὸ τῆς στεῖρας θεοβουλῆτως, ὄχημα, τοῦ Θεοῦ Λόγου εὐτρε-
πισθῆναι: εἰς τοῦτο γὰρ καὶ προωρίσθη, ἡ θεία πύλη, καὶ Μήτηρ τῆς ὄντως ζωῆς.

Τῆς κε' Μαρτίου. Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου.

Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ [Ⓞ] ⁺

+ Ⓞ Ὁρθότερον ἵνα φάλληται τὸ ἐξῆς: Ἦχος πλ. δ'. Αὐτόμελον.

Τὸ προσταχθὲν μυστικῶς λαβῶν ἐν γνώσει, ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ Ἰωσήφ σπουδῇ
ἐπέστη, ὁ Ἀσώματος λέγων τῇ Ἀπειρογάμῳ: Ὁ κλίνας τῇ καταβάσει τοὺς οὐρα-
νοὺς, χωρεῖται ἀναλλοιωτῶς ὅλος ἐν σοί, ὃν καὶ βλέπων ἐν μήτρᾳ σου, λαβόντα
δούλου μορφῆν, ἐξισταμαι κραυγάζειν σοι: Χαῖρε, Νύμφη ἀνούμφευτε.

ΙΕΡΑΤΙΚΟΝ

περιέχον

τὰ τῶ ἱερεί ἀνίκοντα

ΕΝ ΤΑΙΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙΣ ΤΟΥ ΝΥΧΘΗΜΕΡΟΥ,

τὰς θείας καὶ ἱεράς Λειτουργίας
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ

καὶ τινὰς ἄλλας ἀκολουθίας καὶ εὐχὰς

Γ2

Ἔκδοσις

τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Ἔκδοσις Θ' 2017

Η ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Μητροπολίτης Πατρῶν Νικόδημος, Πρόεδρος
Πρωτοπρεσβύτερος Δημήτριος Β. Τζέρπος, δρ. Θ.
Γεώργιος Φίλιας, Καθηγητής

Ἐπιμελητής

Πρωτοπρεσβύτερος Κωνσταντῖνος Παπαγιάννης

Τῆς ζ' Σεπτεμβρίου.

Προεόρτια τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου.

Ἦχος γ'. (Ἡ Παρθένος σήμερον).

Ἡ Παρθένος σήμερον * καὶ Θεοτόκος Μαρία, * ἡ παστὰς
ἡ ἄλυτος * τοῦ οὐρανοῦ νυμφίου, * τίκτεται * ἀπὸ τῆς
στεύρας θεοβουλήτως, * ὄχημα, * τοῦ Θεοῦ Λόγου εὐτρεπι-
σθῆναι * εἰς τοῦτο γὰρ καὶ προωρίσθη * ἡ θεία πύλη * καὶ
μήτηρ τῆς ὄντως ζωῆς.

192

(*) Βλ. *Μέρος Πρῶτον*, εἰς τὸ τεῦχος 5ον τῆς παρουσίας *Σειρᾶς*, §B, 2α-2β, σελ. 26-27.

* * *

Δ'. Ἡ Εὐλόγησις τῆς Ἱερᾶς Προθέσεως καὶ τῆς Ἄνω Καθέδρας

ΙΩΑΝΝΟΥ Μ. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ

Δ1

Ε'
(501-600)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑΣ ΑΠΟΡΙΑΣ

82 83 84

521

Στὴν εὐχή τῆς προθέσεως, ὅταν ὁ ἱερεὺς λέγει «εὐλόγησον τὴν πρόθεσιν ταύτην...» εὐλογεῖ ἢ δὲν εὐλογεῖ μὲ τὸ χέρι τοῦ τά τίμα δῶρα;

• Σήμερα, ἀπὸ ὅσο μπορεῖ νὰ γνωρίζει κανεὶς, μᾶλλον γενικῶς ἔχει ἐπικρατήσει νὰ μὴν εὐλογεῖ ὁ ἱερεὺς τὰ τίμα δῶρα, ὅταν λέγει τὴν ἀνωτέρω φράση στὴν εὐχή τῆς προθέσεως «Ὁ Θεός, ὁ Θεός ἡμῶν...». | Οἱ παλαιοὶ ἱερεῖς ἀκολουθοῦσαν διαφορετικὴς παραδόσεις, ὄχι ἀπὸ ἄγνοια ἢ συνήθεια, ἀλλὰ βεβαιώνοντας ὅτι ἔτσι τὸ παρέλαβαν καὶ ἔτσι ἔπρεπε νὰ

γίνεται. | Ἄλλοι εὐλογοῦσαν καὶ ἄλλοι δὲν εὐλογοῦσαν. | Φαίνεται πὼς πρόκειται γιὰ μιὰ παλαιὰ διαφοροποίηση, ὅπως τουλάχιστον δείχνουν οἱ πηγές. | Οἱ τυπικὲς διατάξεις στὰ λειτουργικὰ κείμενα ἢ στὴ «Διάταξη» τοῦ πατριάρχου Φιλοθέου δὲν κάνουν λόγο γιὰ εὐλογία, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν σημαίνει τίποτε ἀπολύτως. | Οὔτε στὰ «Εἰρήνη πᾶσι» ἢ στὶς ἄλλες ἀναμφισβήτητα διὰ τῆς χειρὸς τοῦ ἱερέως διδόμενες εὐλογίες, πολλὲς φορὲς οὔτε σ' αὐτὴ τὴν ἐπίκληση τοῦ ἁγίου Πνεύματος, προσδιορίζεται ὁ χρόνος καὶ ὁ τρόπος τῆς εὐλογίας. | Εἶναι ὁμως ἀναμφισβήτητο ὅτι καὶ αὐτὲς ἢ παρόμοιες φράσεις εὐλογίας συνοδεύονταν μὲ σταυροειδῆ κίνηση τῆς χειρὸς τοῦ ἱερέως. | Καὶ στὴν προκειμένη περίπτωση σαφῶς πρόκειται περὶ εὐχῆς εὐλογίας τῶν δώρων τῆς προθέσεως. | Πρέπει νὰ θεωρηθεῖ, κατ' ἀναλογίαν πρὸς τίς ἄλλες παράλληλες περιπτώσεις, ὡς αὐτονόητο ὅτι τοὺς εὐλογητικούς λόγους συνόδευε ἀρχικὰ καὶ ἡ σταυροειδὴς εὐλογία τοῦ ἱερέως. | Πῶς, τώρα, ἀνέκυψε ζήτημα γιὰ τὸ ἂν πρέ-

πει νά εὐλογοῦνται τήν στιγμή ἐκεῖνη τά δῶρα καί δόθηκε ἡ παράδοξη αὐτή λύση, νά λέγονται μὲν οἱ λόγοι τῆς εὐλογίας νά μὴ δίδεται δέ ἡ εὐλογία μέ τό χέρι;|Θά προσπαθήσουμε, μέ τά στοιχεῖα πού περισυλλέξαμε, νά βροῦμε κάποια ἄκρη στό ἀρκετά περιπλεγμένο αὐτό θέμα. |

● **Ἡ πρώτη σχετική μαρτυρία βρίσκεται στόν ιβ' κανόνα τοῦ ἁγίου Νικηφόρου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως (806-815).**

| Πρόκειται γιά μιά σειρά 36 ἢ 37 κανόνων, μή ἐπικυρωμένων ἀπό καμιά Σύνοδο, πού συνδέονται μέ πλῆθος προβλημάτων. |

| **Ἦχι μόνο ὁ συγγραφεύς τους καί ὁ χρόνος συντάξεώς τους εἶναι ἀβέβαιος, ἀλλά καί αὐτός ὁ τίτλος τους («Τοῦ ἐν ἁγίοις Νικηφόρου... ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν αὐτοῦ Συντάξεων καί τῶν σὺν αὐτῷ ἁγίων πατέρων...»)** καί τό ἴδιο τό κείμενό τους εἶναι προβληματικά. | **Ἦ** ὁσιος Νικόδημος τούς δημοσιεύει στό «Πηδάλιο» ὅπως τούς βρῆκε «ἐν τισι χειρογράφοις βιβλίοις τῶν τοῦ ἁγίου Ὁρους σεβασμίων Μονῶν», μεταφρασμένους «εἰς τό ἀπλοῦν». | **Ἦ** ὑπάρχουν ὅμως καί νεώτερες ἐκδόσεις τοῦ πρωτο-

τύπου κειμένου καί τῆς μεταφράσεως. | **Ἦ** ἄλλ' ἐν πάση περιπτώσει, οἱ λεγόμενοι αὐτοὶ κανόνες τοῦ ἁγίου Νικηφόρου ἐκπροσωποῦν κάποια Κωνσταντινουπολιτική παράδοση καί ἐπιχειροῦν νά τήν κωδικοποιήσουν καί, τό σπουδαιότερο, ἐπηρεάζουν τούς μεταγενεστέρους σχολιαστές, τουλάχιστον στό θέμα γιά τό ὁποῖο ὁ λόγος. |

● **Ἦ** ιβ' λοιπόν κανὼν τοῦ ἁγίου Νικηφόρου κατά τό πρωτότυπο κείμενο ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ὅτι οὐ χρή σφραγίδα ποιεῖν ἐν τῇ εὐχῇ τοῦ σκευοφυλακίου ἐπὶ τό ἅγιον ποτήριον». | **Ἦ** Τό μεταφρασμένο στά νεοελληνικά κείμενο, πού δημοσιεύεται στό «Πηδάλιο», εἶναι περίπου τό ἴδιο: «**Ἦ** ἐν πρέπει ὁ ἱερεὺς νά κάμνη σφραγίδα εἰς τό ἅγιον ποτήριον ἐν τῇ εὐχῇ τοῦ σκευοφυλακίου». | **Ἦ** Τό κείμενο τοῦ κανόνος ἔχει ἀσάφεια, πού ἐπιδέχεται διπλῆ ἔρμηνεῖα. | **Ἦ** Ἦ εὐλογία (σφραγίς) γίνεται στό ἅγιο ποτήριον, τότε ἀφορᾶ στήν εὐλογία τῆς ἐνώσεως («Εὐλογημένη ἡ ἔνωσις τῶν ἁγίων σου...») μετὰ τήν ἔκχυση τοῦ οἴνου καί τοῦ ὕδατος σ' αὐτό. | **Ἦ** Ἦ ὅμως τό «ἐν τῇ εὐχῇ τοῦ σκευοφυλακίου» πρέπει νά νοηθεῖ μέ γενικότερη ἔννοια, ὡς ταυτόσημο μέ τήν ἐν γένει ἀκολουθία τῆς προθέσεως, πράγμα μᾶλλον ἀπίθανο. | **Ἦ** Κατ'

ἀκριβείαν «εὐχή τοῦ σκευοφυλακίου» ἢ «εὐχή ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ» εἶναι ἢ συνηθέστερα ὀνομαζομένη «εὐχή ἐν τῷ συστείλαι τά ἅγια (λεγομένη) ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ», ἢ τελευταία δηλαδή εὐχή τῆς θείας λειτουργίας («Τό πλήρωμα τοῦ νόμου...» ἢ «Ἦνυσται καί τετέλεσται...» ἢ «Κύριε, ὁ Θεός ἡμῶν, ὁ ἀγαγὼν ἡμᾶς...» τῶν λειτουργιῶν Χρυσοστόμου, Βασιλείου καί Προηγιασμένων ἀντιστοιχῶς). • Δέν ἐννοεῖ ὁμος αὐτήν ἐδῶ, ἀλλά τήν «εὐχή τῆς προθέσεως», κοινή στίς δύο βυζαντινές λειτουργίες, «Ὁ Θεός, ὁ Θεός ἡμῶν, ὁ τόν οὐράνιον ἄρτον...», πού ἐνίστε ἐπιγράφεται «Εὐχή (τῆς προθέσεως) ἦν ποιεῖ ὁ ἱερεὺς ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ ἀποτιθεμένου τοῦ ἄρτου ἐν τῷ δίσκῳ», κατὰ τήν ἀρχαιοτάτη τάξη. |

• Παρά τήν ἀσάφεια πού ἐπισημάναμε ἤδη, ἡ ἀπαγόρευση εὐλογίας πρέπει νά ἀναφέρεται στήν εὐχή τῆς προθέσεως καί εἰδικότερα στή φράση πού σημειώνεται στήν ἐρώτηση. | Ἔτσι κατανοήθηκε ἡ φράση καί ἀπό τόν ἅγιο Νικοδήμω, πού σέ ὑποσημείωση στόν ἐπίμαχο κανόνα παραπέμπει σέ σχόλιό του στόν κα' κανόνα τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου. | Σέ ὑποσημείωση στόν κανόνα αὐτόν προβληματίζεται γιά τή θέση τοῦ διακονικοῦ καί τῆς προθέσεως καί ἀναφέρεται στόν κβ' κανόνα τοῦ ἁγίου Νικηφόρου, ὅστις ἐμποδίζει νά μή γίνεταί σφραγίς ἐν τῇ εὐχῇ τοῦ σκευοφυλακίου εἰς τό ἅγιον ποτήριον, ἦτοι νά μή εὐλογῇ ὁ ἱερεὺς μέ τό χέρι τά <τῆς> ἐν τῇ προθέσει τίμια δῶρα, ὅταν λέγη τήν εὐχήν (τῆς) προθέσεως. «Ὅρα καί τόν *Ἰωάννην Ναθαναήλ τόν Οἰκονόμον* ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς θείας λειτουργίας (κεφ. ιζ' . σελ. ια')». | Τήν ἐρμηνεία τοῦ Ναθαναήλ δέν μπορέσαμε νά ἰδοῦμε. | Ἀπό τό κείμενο τοῦ Νικοδήμου δέν εἶναι σαφές ἂν παραπέμπει σ' αὐτόν γιά τό θέμα τῆς εὐλογίας ἢ γιά τήν θέση τοῦ διακονικοῦ - προθέσεως, ὅπως εἶναι τό πιθανότερο. | Πάντως ὅσοι ἀναφέρονται στό θέμα τῆς εὐλογίας ἢ μή τῶν δώρων κατὰ τήν πρόθεση, ἐπικαλοῦνται ἀπλῶς τήν μαρτυρία τοῦ Νικηφόρου, χωρίς νά αἰτιολογοῦν ὅπως καί ἐκεῖνος, τό λόγο γιά τόν ὁποῖο δέν εὐλογοῦνται τά δῶρα. | Ἔτσι ἀπλᾶ τό τοποθετοῦν ὁ Ἰωάννης Κίτρος καί τά «Κυριακά νόμιμα». |

• Ἐνα μεταγενέστερο, ἀρκετά ἀξιόλογο βιβλίω τοῦ ἱεροδιδασκάλου Δανιήλ Γεωργοπούλου τοῦ ἐξ Ζυγοβιστίου τῆς Ἀρκα-

δίας, πού ἐξεδόθη τό 1833 γιά πρώτη φορά στή Βενετία καί γιά πέμπτη φορά στήν Ἀθήνα τό 1898, μέ τίτλο «Ἱερά Ἀνθολογία», σχολιάζοντας ὅσα τελοῦνται στήν ἱερά πρόθεση, ἀναφέρεται καί στό θέμα μας. | Πρῶτα κάνει λόγο γιά τήν εὐλογία τοῦ ποτηρίου: «Καί εὐλογεῖ σταυροειδῶς τήν ἔνωσιν ταύτην τοῦ οἴνου καί ὕδατος, λέγων· “Εὐλογημένη ἡ ἔνωσις τῶν ἁγίων”». | Καί σχολιάζει: «Διά τῆς εὐλογίας ἀφιερώνει αὐτά εἰς τόν Θεόν». | Μετά ὁμιλεῖ γιά τίς μερίδες, τήν κάλυψη τῶν δώρων, τή θυμίαση καί τήν εὐχή τῆς προθέσεως. | Ἐδῶ χαρακτηριστικά λέγει: ● «Καί ποιεῖ ἀπόλυσιν». | Καί σχολιάζει: «Κατά τόν ἰβ' κανόνα Νικολάου τοῦ ὁμολογητοῦ» (προφανῶς ἔννοεῖ τόν Νικηφόρο). |

● Ἐλλείπει ἄλλων γνωστῶν στοιχείων, τά γραφόμενα τοῦ Δανιήλ μποροῦν νά μᾶς προσανατολίσουν πρὸς κάποια ἀπάντηση στό ἐρώτημα γιά ποιό λόγο ὁ φερόμενος μέ τό ὄνομα τοῦ ἁγίου Νικηφόρου κανών, στόν ὁποῖο καί ὁ ἴδιος παραπέμπει, ὅπως εἶδαμε, ἐμποδίζει τήν εὐλογία. | Ὁ Δανιήλ ἢ κάπου τό βρῆκε ἢ ἐκφράζει δική του ὑπόθεση. ● Ἡ πρώτη εὐλογία στό ποτήριο θεωρεῖται ἀφιερωτική τῶν δώρων, τρόπον τινά κοινή καί γιά τά δύο εἶδη. ● Επομένως ἡ δευτέρα εὐλογία πλεονάζει («νά εὐλογήσῃ πλέον»). | Ἐνα ἀσθενές στήριγμα τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς ὑπάρχει στόν κανόνα στή φράση «ἐπί τό ἅγιον ποτήριον». | Μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ὡς κάποια ὑπονοουμένη συνάρτηση τῶν δύο εὐλογιῶν. | Ἡ πρώτη ἀφορᾶ στό ποτήριο (μόνο), ἡ δευτέρα (στόν ἄρτο καί) στό ποτήριο. | Τό ἕνα ὁμως δέν ἀποκλείει τό ἄλλο, οὔτε ἡ πρώτη εὐλογία, αὐτό εἶναι σαφέστατο, μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ὡς ἀναφερομένη καί στά δύο εἶδη. |

● Μιά ἄλλη ἐρμηνεῖα θά μπορούσε νά εἶναι ἕνα εἶδος σχολαίου φόβου παρεξηγήσεως τῆς εὐλογίας κατά τήν εὐχή τῆς προθέσεως ὡς καθαγιαστικῆς εὐλογίας, ὡς ἕνα εἶδος προλήψεως τῆς εὐλογίας κατά τήν ἐπίκληση τοῦ ἁγίου Πνεύματος κατά τό καιρίο σημεῖο τῆς εὐχῆς τῆς ἀναφορᾶς. | Αὐτό ἴσως εἶναι τό πιθανότερο, ἀλλά καί τό μή ὀρθό. | Ἐξ ἄλλου, γιατί νά μή θεωρηθεῖ παρεξηγήσιμη καί ἡ εὐλογία τοῦ ποτηρίου μετά τήν ἔνωσι οἴνου καί ὕδατος στήν πρόθεση; | Εὐλογίεις ἔχουμε

ποικίλης μορφής στή λειτουργική μας παράδοση, σέ ἄρτους, σέ οἶνο, σέ ὕδατα, σέ ἔλαιο, σέ ἔμφυχα καί ἄφυχα εἶδη. Ἔ“Ὅλα αὐτά εὐλογοῦνται μέ λόγο εὐχῆς καί μέ σταυροειδῆ σφράγιση διά τῆς χειρός τοῦ ἱερέως. Ἐθά ἦταν ἐκτός πάσης λογικῆς νά διαβλέπουμε παντοῦ δυνατότητες συγχύσεως ἢ παρανοήσεως. Ἐιδικότερα στή θεία εὐχαριστία σέ πολλούς λειτουργικούς τύπους ἔχουμε μαρτυρημένες εὐλογίες τῶν δώρων πρῖν ἀπό τήν τελική ἐπίκληση τοῦ ἁγίου Πνεύματος καί τήν εὐλογία πού τήν συνοδεύει γιά τήν μεταβολή τῶν εὐχαριστιακῶν εἰδῶν σέ σῶμα καί αἷμα Χριστοῦ, ἀκόμη καί ἕνα εἶδος προεπικλήσεων.

☉ Τά δῶρα τῆς θείας εὐχαριστίας ἤδη ἀπό τήν ἀκολουθία τῆς προθέσεως ἔχουν προσφερθεῖ στό Θεό ἀπό τήν Ἐκκλησία καί εἶναι εὐλογημένα, «τίμια», «ἅγια», «θεία», «ἀντίτυπα» τοῦ σώματος καί τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου, μέχρις ὅτου διά τοῦ καθαγιασμοῦ μεταβληθοῦν, διά τῆς χάριτος καί ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος καί τοῦ ἐπικλητικοῦ λόγου καί τῆς σφραγίδος -τῆς εὐλογίας- τοῦ ἱερέως σέ σῶμα καί αἷμα δεσποτικό. Ἐπὶ αὐτό καί πρὸ τοῦ καθαγιασμοῦ τους τιμῶνται, θυμῶνται, προσκυνοῦνται ὡς ἅγια καί «ἀντίτυπα» τοῦ σώματος καί τοῦ αἵματος, ὅπως εἶπαμε, τοῦ Χριστοῦ. Ἐτσι τό ἄν εὐλογοῦνται κατά τό «εὐλόγησον τήν πρόθεσιν ταύτην» καταπᾶ μιά σχεδόν ἄνευ σημασίας λεπτομέρεια καί ὅπωςδῆποτε ἀφήνει τήν ἐντύπωση μιάς ἀνακολουθίας. Ἐὁ λόγος τῆς εὐλογίας οὕτως ἢ ἄλλως λέγεται, κατά ἔμμεσο καί διακριτικό πάντοτε τρόπο, ὅπως σέ ὅλες τίς εὐλογίες πού δίδονται μέ ἄκρα ἱερατική ταπείνωση στήν ὀρθόδοξη λειτουργική πράξη καί παράδοση («Ὁ Θεός οἰκτειρήσαι ὑμᾶς...», «Βαπτίζεται...», «Στέφεται...», «Εὐλογία Κυρίου...ἔλθοι ἐφ' ὑμᾶς...» καί τά ὅμοια.)

⊕ Καί μόνο ἡ ὑπαρξη τοῦ κανόνος αὐτοῦ δείχνει ὅτι ἐδίδοτο εὐλογία μέ τό χέρι τοῦ ἱερέως κατά τήν εὐχή τῆς προθέσεως, ἢ τουλάχιστον παράλληλα ὑφίσταντο ἕκτοτε καί οἱ δύο πράξεις καί ὁ συντάκτης τοῦ κανόνος προκρίνει τήν μία. Ἐἶναι λίγο ἀπίθανο νά εισηγεῖται κάτι τό νέο. |

ΤΗΣ ΝΟΗΤΗΣ ΝΗΟΣ ΤΗΣ ΜΙΑΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΗΣ ΕΝ ΛΑΟΔΙΚΕΙΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ.

427 428

ΚΑΝΩΝ ΙΘ'.

● Περὶ τοῦ, δεῖν ἰδίᾳ πρῶτον μετὰ τὰς ὁμιλίας τῶν Ἐπισκόπων καὶ τῶν κατηχομένων εὐ-
χὴν ἐπιτελεῖσθαι, καὶ μετὰ τὸ ἐξελθεῖν τοὺς κατηχομένους, ἵπὸν ἐν μετανοίᾳ τὴν εὐχὴν γί-
νεσθαι, καὶ τούτων προσελθόντων ὑπὸ χεῖρα, καὶ ὑποχωρησάντων, οὕτω τῶν πιστῶν τὰς
εὐχὰς γίνεσθαι τρεῖς, μίαν μὲν τὴν πρῶτην διὰ σιωπῆς, τὴν δὲ δευτέραν καὶ τρίτην διὰ
προσφωνήσεως πληροῦσθαι, εἰθ' οὕτω τὴν εἰρήνην δίδοσθαι. Καὶ μετὰ τὸ τοὺς Πρεσβυτέρους,
δοῦναι τῷ Ἐπισκόπῳ τὴν εἰρήνην, τότε τοὺς λαϊκοὺς τὴν εἰρήνην δίδοναι, καὶ οὕτω τὴν ἅγιαν
προσφορὰν ἐπιτελεῖσθαι, καὶ μόνους ἐξόν εἶναι τοῖς ἱερατικοῖς εἰσεῖναι εἰς τὸ θυσιαστήριον καὶ
κοινωνεῖν.

3 Ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος περὶ λειτουργίας ἐστὶ, ση-
μειούμεν ἐδῶ πέντε τινὰ, τὰ ὅποια πρέπει νὰ ἤξεύ-
ρουν οἱ Χριστιανοί, καὶ μάλιστα οἱ ἱερεῖς. α. εὐθὺς
ὅπου πάρη καιρὸν ὁ ἱερεὺς διὰ νὰ λειτουργήσῃ, πρέ-
πει ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ νὰ μὴ κάθωνται ἔξω τῆς Ἐκ-
κλησίας καὶ φλυαροῦν, ἀλλὰ νὰ ἐμβαίνουν μέσα εἰς
τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ νὰ διαβάζωνται αἰῶνται ἐν ὄσῳ
προσκομίζει ὁ ἱερεὺς. β. ἀφ' οὗ προσκομίσῃ καὶ μνη-
μονεύσῃ τὰ ἐδικὰ του ὀνόματα ὅλα ὁ ἱερεὺς, πρέπει
νὰ κτυπᾷ ἀπὸ μέσα, διὰ νὰ ἀκούσουν οἱ ἔξω Χρι-
στιανοί, καὶ οὕτω νὰ εὐγαίνουν ἀπὸ τὰ στασίδια,
καὶ στεκόμενοι ἀσκεπέεις, ὁ κάθε Χριστιανὸς, νὰ μνη-
μονεύῃ κρυφὰ τὰ ὀνόματα τῶν γονέων, καὶ τῶν ἄλ-
λων του συγγενῶν, καὶ ὁ ἱερεὺς ἔσῳθεν ἄλλο τι νὰ
μὴ λέγῃ, πάρεξ, "μνήσθητι Κύριε, μνήσθητι Κύριε".
Ἔως ὅτου νὰ τελειώσουν ὅλοι τὰ ὀνόματα ὅπου ἔ-
χουν, καὶ νὰ ἔμβουν εἰς τὰ στασίδια τῶν γ. οἱ ἱε-
ρεῖς δὲν πρέπει νὰ εὐλογοῦν μὲ τὸ χεῖρι, οὔτε τὴν
πρόθεσιν ἐν τῇ εὐχῇ αὐτῆς, οὔτε τὴν ἄνω καθέδραν,
ἀλλὰ μόνον νὰ κάμνουν σχῆμα πρὸς αὐτάς, καθὼς
τοῦτο δηλοῖ καὶ ὁ ιθ'. Κανὼν τοῦ ἁγίου Νικηφόρου,
τὸν ὅποῖον ὄρα ἐμπροσθεν εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ
κά. τῆς παρούσης Συνόδου.

δ. οἱ ἱερεῖς ὅταν λειτουρ-
γοῦν τὴν τοῦ ἁγίου Βασιλείου λειτουργίαν, πρέπει ἐν
τῇ ὥρᾳ τῆς μετουσίωσης καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ τῶν
μυστηρίων νὰ μὴ λέγουν τὸ, [μεταβαλὼν τῷ πνεύ-
ματί σου τῷ ἁγίῳ,] διὰ τὸ αὐτὸ εἶναι προσθήκη τι-

νός ἀμαθούς καὶ τολμηροῦ, ὅστις ἐναντιούμενος, ὡς φαίνεται, εἰς τοὺς Λατίνους, ἐπῆρε τὰ λόγια ταῦτα ἀπὸ τὴν λειτουργίαν τοῦ Χρυσοστόμου, καὶ τὰ ἔβαλεν εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ Βασιλείου. • Ὅθεν οὐδὲ εἰς τὰς παλαιὰς χειρογράφους λειτουργίας ταῦτα εὐρίσκονται, ὡς ἡμεῖς ἐρευνήσαμεν, ἀλλ' οὐδὲ κατὰ τὴν σύνταξιν ἔχουν ἐκεῖ τόπον τὰ τοιαῦτα λόγια (4) δὲ καὶ τελευταῖον, διὸ εἶδησιν, ὅτι τὰ παλαιὰ τελικτάρια καὶ βιβλία τῶν λειτουργιῶν, ἐν τῷ καιρῷ τοῦ ἀγιασμοῦ τῶν Μυστηρίων δὲν ἔχουν τὸ, [Κύριε ὁ τὸ πανάγιόν σου Πνεῦμα, οὔτε τοὺς στίχους,] ἀλλ' εὐθὺς μετὰ τὸ εἰπεῖν, [«Καὶ κατὰπεμψον τὸ Πνευμά σου» τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα,] ἔχουν τὸ, [«Καὶ ποιήσον τὸν μὲν ἄρτον τοῦ-» τον κ.τ.λ.»] τινὲς γὰρ νεώτεροι ταῦτα προσέθηκαν τάχα δι' εὐλάβειαν, τὰ ὁποῖα οὐδένα τόπον ἔχουν ἐκεῖ | ἐὰν ὅμως θέλη τινὰς νὰ λέγῃ ταῦτα ἐλκόμενος ἀπὸ τὴν συνήθειαν, ἅς τὰ λέγῃ πρὸ τῆς εὐχῆς, τῆς, (Ἐπιπροσφερόμέν σοι τὴν λογικὴν ταύτην λατρείαν κ.τ.λ.).

ΚΑΝΩΝ ΚΑ'.

• Ὅτι οὐ δεῖ ὑπηρέτας ἔχειν χώραν ἐν τῷ Διακονικῷ, καὶ ἄπτεσθαι ἱερῶν σκευῶν. || Τῆς ς'. ιε.

Ἐρμηνεία.

Διορίζει ὁ παρῶν Κανὼν, ὅτι κἀνάνας ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτας νὰ μὴ ἐμβαίη μέσα εἰς τὸ Διακονικὸν (1), καὶ νὰ πιάνῃ τὰ ἱερά σκεύη καὶ ἄμφια. • Ὅρα καὶ τὸν ιε. τῆς ς'.

(1)..... • Μερικοὶ θέλουσιν, ὅτι τὸ σκευοφυλάκιον καὶ διακονικὸν αὐτὸ, νὰ ἐγίνετο καὶ ἀπὸ τὸ μέρος τὸ δεξιὸν, ἥτοι ὅπου εἶναι ἡ ἀγία προθέσις, συμπεραίνοντες τοῦτο ἀπὸ τὸν ιε'. Κανόνα τοῦ ἀγίου Νικηφόρου, ὅστις ἐμποδίζει νὰ μὴ γίνεται σφραγίς ἐν τῇ εὐχῇ τοῦ σκευοφυλακίου εἰς τὸ ἅγιον ποτήριον, ἥτοι νὰ μὴ εὐλογῇ ὁ ἱερεὺς μετὰ τὸ χεῖρ τὰ τῆς ἐν τῇ προθέσει τίμια δῶρα, ὅταν λέγῃ τὴν εὐχὴν προθέσεως. Ὅρα καὶ τὸν Ἰωάννην Ναθαναήλ τὸν Οἰκονόμον ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς λειτουργίας (κεφ. ιζ'. σελ. ια').

ΚΑΝΩΝ ΙΒ'.

Δὲν πρέπει ὁ ἱερεὺς νὰ κάμνῃ σφραγίδα εἰς τὸ ἅγιον Ποτήριον ἐν τῇ εὐχῇ τοῦ σκευοφυλακίου (5).

(5) Εἴπομεν περὶ τούτου εἰς τὴν ὑπόσημ. τοῦ κά. τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, καὶ ὅρα ἐκεῖ.

Ἔτι προσφέρμεν σοι...

ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Δ3

ἀρχιμ. Δοσιθέου
ΕΚΔΟΣΙΣ
ΙΕΡΑΣ ΣΤΑΥΡΟΠΗΓΙΑΚΗΣ ΜΟΝΗΣ
ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΤΑΤΑΡΝΗΣ

ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΘΕΣΕΩΣ

Ὁ ἱερεὺς, ὑψῶν μικρὸν τὰς χεῖρας, λέγει τὴν εὐχήν· Ὁ Θεός, ὁ Θεός ἡμῶν... αὐτὸς εὐλόγησον³⁸ τὴν πρόθεσιν ταύτην... [...]. Ὁ διάκονος· Ἀμήν.

38. Κατὰ τοὺς Ἱ. Κανόνας ἀπαγορεύεται ἐνταῦθα ἢ διὰ χεῖ-
ρὸς εὐλόγησις. Ὅρα ἐν τῷ Πηδαλίῳ τὸν ἰβ' κανόνα τοῦ πρό-
τερον μνημονευθέντος ἀγ. Νικηφόρου Κωνσταντινουπόλεως.

31

ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Καὶ ἀπέρχοντα¹⁸ ἐν τῇ Καθέδρᾳ· ὁ δὲ ἱερεὺς ἀπερχόμενος λέγει·
Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου. Ὁ διάκονος· Εὐ-
λόγησον, δέσποτα, τὴν ἄνω καθέδραν. Ὁ ἱερεὺς ὑψοῖ τὰς χεῖρας¹⁹
λέγων· Εὐλογημένος εἶ, ὁ ἐπὶ θρόνου δόξης... [...].

18. Πορεύονται δηλαδὴ (τοῦτο ποιεῖ ὁ πρεσβύτερος καὶ
διακόνου μὴ ὄντος) πρὸς τὸ ὀπισθεν τῆς ἀγίας Τραπέζης σύν-
θρονον ἢ εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ ἅτε μὴ ὑπάρχοντος, ὁρῶντες
κατ' ἀνατολάς, ὁπόθεν ἦξει ὁ Κύριος τῆς δόξης καὶ οὐχι εἰς
τὴν ἀγίαν Πρόθεσιν, ὡς κακῶς ποιοῦσιν οἱ πλειστοί.

19. Ὑψῶν ὀσίας χεῖρας (κατὰ τὸ ἀποστολικὸν κέλευσμα·
«βούλομαι προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ ἐπαίρον-
τας ὀσίας χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ» Α' Τιμ. Β',
8) ἐν τῷ λέγειν, καὶ ὑποκλιθεὶς ἐν τῷ περατοῦσθαι. Πρόσχε-
ς ὅτι οὐκ εὐλογεῖ (ὄρα καὶ ἐρμηνείαν ἀγ. Νικοδήμου εἰς τὸν 18'
κανόνα τῆς ἐν Λαοδικεῖᾳ Συνόδου· «οἱ ἱερεῖς δὲν πρέπει νὰ
εὐλογοῦν μὲ τὸ χεῖρι οὔτε τὴν πρόθεσιν ἐν τῇ εὐχῇ αὐτῆς, οὔτε
τὴν ἄνω καθέδραν»).

43

